

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Velferðarnefnd Alþingis

Reykjavík 23. nóvember 2020

Efni: Frumvarp til laga um breytingu á barnaverndarlögum, nr. 80/2002 (refsing við tálmun eða takmörkun á umgengni), 103. mál.

Vísað er í tölvupóst frá nefndasviði Alþingis, dags. 18. nóvember sl., þar sem óskað var eftir umsögn umboðsmanns barna um framangreint frumvarp. Frumvarpið hefur áður verið lagt fram á Alþingi án þess að hafa náð fram að ganga en það er nú lagt fram að meginstefnu óbreytt frá 149. löggjafarþingi. Með hliðsjón af því vísar umboðsmaður barna til fyrri umsagnar um sama mál sem fram kemur hér að neðan.

Í frumvarpi þessu er eingöngu vikið að afmörkuðu atriði viðfangsefnis sem er bæði flókið og margþætt en það er ágreiningur foreldra um málefni sameiginlegra barna eftir skilnað eða sambúðarslit. Í frumvarpinu er ekki að finna neina umfjöllun um leiðir að bættri þjónustu eða möguleg úrræði til að koma í veg fyrir að þær aðstæður skapist að barn fái ekki að njóta umgengni við báða foreldra. Eingöngu er kveðið á um um viðurlög sem samkvæmt frumvarpinu er ætlað að undirstrika það sjónarmið að tálmun eða takmörkun á umgengni sé brot á skyldum foreldris. Um er að ræða flókið viðfangsefni sem kallar á umræðu og gerir kröfu um aukna þekkingu og nýja nálgun með fjölbreyttari lausnum.

Að mati umboðsmanns barna er þörf á mótun nýrrar heildarstefnu í þessum málaflokki, þar sem taka þarf til skoðunar mögulega aðkomu annarra stuðningskerfa eins og félagsþjónustu og barnaverndar sveitarfélaga. Líta þarf til reynslu nágrannalandsanna á þessu sviði og brýnt er að fjölga úrræðum og bæta aðgengi að fyrirbyggjandi úrræðum, en foreldrum í þessari stöðu stendur yfirleitt engin þjónusta til boða fyrr en upp er kominn ágreiningur. Þá gerir langur biðtími málin flóknari og erfiðari úrlausnar þegar þau koma loks til meðferðar. Foreldrum þarf að standa til boða þjónusta sérfræðinga, líkt og þekkist í nágrannalöndunum, sem veita þeim aðstoð við að komast að niðurstöðu, strax í aðdraganda skilnaðar eða sambúðarslita, um fyrirkomulag lögheimilis, forsjár og umgengni, auk annarra atriða sem varða samvinnu þeirra um að ala upp

barn á tveimur heimilum. Þannig er í mörgum tilvikum hægt að koma í veg fyrir að upp komi ágreiningur og togstreita milli foreldra, sem veldur börnum mikilli vanlíðan og streitu, og getur komið í veg fyrir að börn fái að njóta umönnunar beggja foreldra.

Þá er einnig brýnt að taka til skoðunar hvernig er hægt að efla foreldrafærni almennt með því að bæta fræðslu til foreldra um þarfir, réttindi og hagsmuni barna, en það er mikilvægur liður í því að koma í veg fyrir ágreining foreldra á seinni stigum.

Ljóst er að mál þar sem því er haldið fram að umgengni sé tálmuð þurfa að fá skjóta meðferð, þannig að strax sé úr því skorið hvort verið sé að koma í veg fyrir umgengi vegna þess að foreldri hefur áhyggjur af velferð barns eða hvort aðrar ástæður búa þar að baki. Þá þarf að tryggja að barn fari ekki í eftirlitslausa umgengni ef vísbendingar eru um að öryggi þess, heilsu eða velferð, sé stefnt í hættu.

Í öllum tilvikum er ljóst að báðir foreldrarnir, og sérstaklega þau börn sem um ræðir, þurfa á stuðningi og þjónustu sérfræðinga að halda. Ef aðbúnaði eða umönnun barns er áfátt á heimili annars foreldris þess, þarf að tryggja því foreldri stuðning í uppeldishlutverki sínu, að því gefnu að ekki sé um að ræða það alvarlegt ástand að umgengni geti ekki talist réttlætánleg. Þá geta foreldrar þurft á stuðningi að halda við að koma samskiptum sínum og samvinnu í ásættanlegt horf þannig að barn fái notið þess sjálfsagða réttar að þekkja og umgangast báða foreldra sína.

Í greinargerð frumvarpsins er fjallað um það fyrirkomulag þar sem umgengni er komið á með aðför og hversu íþyngjandi það er fyrir börn. Umboðsmaður barna tekur undir þau sjónarmið en áréttar jafnframt að fangelsisvist foreldris er barni mun þungbærari. Markmiðið ætti ávallt að vera að tryggja rétt barna til umgengni við báða foreldra, nema annað sé talið barni fyrir bestu, í stað þess að færa umgengnina frá einu foreldri til annars. Þá er fangelsisvistun foreldris ekki til þess fallin að leysa úr þeim vanda sem til staðar er þegar annað foreldrið ásakar hitt um að tálma umgengni við barn. Í því felst engin lausn á þeim alvarlega vanda þegar velferð barns er stefnt í hættu á heimili annars foreldris þess, og það er sannarlega ekki lausn á þeim vanda þegar ásökun um tálmun á umgengni er ein birtingarmynd langvarandi ágreinings foreldra um málefni barns.

Ein af grundvallarreglum Barnasáttmálans, 3. greinin, kveður á um að allar ákvarðanir eða ráðstafanir yfirvalda er varða börn skulu byggðar á því sem er börnum fyrir bestu. Setja á lög og reglur sem tryggja börnum þá vernd og umönnun sem velferð þeirra krefst. Með hliðsjón af

öllu framangreindu er það mat umboðsmanns barna að frumvarpið uppfylli ekki þær kröfur og er því ekki hægt að mæla með samþykkt þess.

Virðingarfyllst,

Salvör Nordal,
Umboðsmaður barna